

Henryk Bogacki

"Ecclesia reformata : die Kirche in den reformierten Bekenntnisschriften", Benno Gossmann, Freiburg-Basel-Wien 1968 : [recenzja]

Collectanea Theologica 39/3, 178-179

1969

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

domości kościelnej i uczuleniem na problemy ustrojowe Kościoła. Kościoły reformowane dzięki formie nadanej im przez Kalwina zachowały swą niezależność wobec ówczesnych władców świeckich i oparły się atakom kontreformacji. Wiele dokumentów uchwalonych przez Vaticanum II wykazuje niemało analogii do niektórych wątków eklezjologicznych Kalwina. Gano czy na szczęście powstrzymuje się od naciągania podobieństw, natomiast nie tai różnic i rozbieżności, jak również wskazuje na braki także w uchwałach ostatniego soboru. Dialog między Kościołami nie jest zakończony, gdyż teologię Kalwina kontynuują jego uczniowie i wyznawcy, a eklezjologia rzymskokatolicka rozwija się i doskonali nawet po Vaticanum II.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

BENNO GASSMANN, *Ecclesia reformata. Die Kirche in den reformierten Bekenntnisschriften*, Freiburg-Basel-Wien 1968, Herder, s. 480, *Ökumenische Forschungen, I. Ekklesiologische Abteilung t. 4.*

Dokładna znajomość sposobu rozumienia treści wiary przez Kościoły reformowane stanowi podstawowy warunek wszelkiego dialogu ekumenicznego z nimi. Rozbieżności między Kościołami reformowanymi a Kościołem katolickim powstały przede wszystkim na gruncie odmiennego pojmowania Kościoła. B. Gassmann sięga w swej pracy do najwcześniejszych wyrazów wiary Kościołów reformowanych, do oficjalnych wyznań wiary, w których wyraża się samookreślenie tych Kościołów, sposób pojmowania przez nie Kościoła Chrystusowego.

Gassmann analizuje dokumenty, w których Kościoły reformowane przedstawiają treść swej wiary. Chodzi tu o zestawienia tezy, katechizmy, wyznania wiary, oświadczenia teologiczne, uchwały synodalne itp. Kryterium selekcji stanowi nie forma zewnętrzna dokumentu, lecz ranga przyznawana mu w ramach danego Kościoła reformowanego. Kościołom tym dotąd brak oficjalnego zestawienia takich dokumentów, istnieją jedynie wydania opracowane przez poszczególnych badaczy. Gassmann zebrał 48 dokumentów (ostatni z nich pochodzi z roku 1934) i poddał je analizie prezentując jej wyniki według kryteriów geograficzno-historycznych.

Pierwszych siedem rozdziałów jest więc wędrowką poprzez historię Kościołów reformowanych w celu odkrycia sposobu rozumienia przez nie Kościoła Chrystusowego. Każdy rozdział omawiający etap tej historii, przedstawia najpierw tło historyczne, na jakim powstawały odpowiednie wyznania wiary, a następnie analizuje zawartą w nich koncepcję Kościoła. Końcowy rozdział ósmy zbiera podstawowe rysy Kościoła dominujące w tych wyznaniach wiary i konfrontuje je z wypowiedziami konstytucji dogmatycznej *Lumen gentium* II Soboru Watykańskiego.

Czytelnik znajduje w dziele Gassmanna panoramę koncepcji eklezjologicznych Kościołów reformowanych poczynając od 67 też Zwinglięgo z dnia 29 stycznia 1523 r. w Zurychu po drugie oświadczenie barmieńskie z dnia 31 maja 1934 r. Objętościowo najobszerniejszy rozdział ósmy (s. 283—416) zawiera porównanie eklezjologii wyznań wiary Kościołów reformowanych z eklezjologią „oficjalną” Kościoła katolickiego wyrażoną w *Lumen gentium*.

Gassmann stwierdza podstawową zgodność obu koncepcji Kościoła. Zbliżenie nastąpiło, gdy sobór wysunął Lud Boży przed hierarchię, podkreślił konieczność wsłuchiwania się w słowo Boże wyrażone w Piśmie św., zaakcentował wspólne kapłaństwo wszystkich wiernych, określili urząd kościelny jako „posługę” czy też dostrzegł głoszenie Ewangelii jako główne zadanie Kościoła lub uznał Kościół lokalny jako pełnowartościową realizację Kościoła Chrystusowego. Rozbieżności występują wraz z problemem „konkre-

tyzacji" Kościoła Chrystusowego. Choć sobór powstrzymał się przed postawieniem znaku równości między Kościołem Chrystusowym a Kościołem katolickim, jednakże wyraźnie traktuje Kościół katolicki jako jedyne pełne urzeczywistnienie Kościoła Chrystusowego, a inne Kościoły chrześcijańskie mierzy według wzorca katolickiego. Ta podstawowa rozbieżność staje się źródłem wszelkich dalszych różnic obu eklezjologii. Obok różnic wyłania się wiele pytań, na które nie można znaleźć odpowiedzi ani w reformowanych wyznaniach wiary, ani w konstytucji *Lumen gentium*.

Autor hołduje optymizmowi, gdy chodzi o dalszy rozwój oficjalnej nauki eklezjologicznej Kościoła katolickiego. Przecież II Sobór Watykański po raz pierwszy w historii tego Kościoła zajął się w sposób całościowy problemem Kościoła oraz przynajmniej częściowo podjął na odcinku eklezjologii wyzwanie, jakim było wystąpienie Reformacji! Uchwały soboru stanowią więc zaledwie zaczątek formowania się w oficjalnej nauce Kościoła katolickiego pełnej eklezjologii, której formę ostateczną trudno przewidzieć we wszystkich szczegółach, lecz już dziś można powiedzieć, że podstawowym jej źródłem będzie pełne odczytanie Nowego Testamentu.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

GERRIT CORNELIS BERKOUWER, *Das Konzil und die neue katholische Theologie*, München 1968, Chr. Kaiser Verlag, s. 324.

G. C. Berkouwer, znany dogmatyk holenderskiego Kościoła reformowanego, w swej ostatniej książce dotyka newralgicznych punktów wielowiekowej dyskusji między podzielonymi chrześcijanami. Jego zdaniem Vaticanum II ujawnia przemiany, jakie w ostatnich dziesiątkach lat zachodzą w teologii katolickiej. Kontrowersje powstałe w łonie katolicyzmu w związku z soborem, nie tylko nie maleją, lecz wykazują tendencję do dalszego zaost్రzenia się. Kościół katolicki jest zmuszony podjąć na nowo szerzej i głębiej problemy wysunięte przez Reformację, które dotąd kwitował gotowymi odpowiedziami.

W kolejnych rozdziałach Berkouwer koncentruje swą uwagę na następujących zagadnieniach: niezmiennosc i zmienność dogmatu (s. 63—104), Pismo św. i Tradycja (s. 105—131), egzegeza a magisterium (s. 132—170), prymat i episkopat (s. 171—207), misterium Kościoła (s. 208—259), mariologia (s. 260—298). Do kwestii tych podchodzi rzeczowo i obiektywnie, wykazuje związane z nimi trudności, zalety i braki wysuwanych rozwiązań. Najważniejszymi partnerami dialogu są wybitni teologowie katolicki jak K. Rahner, E. Schillebeeckx, Y. Congar, H. Küng, J. Ratzinger, J. R. Geiselman, P. Schoonenberg, A. Hulsbosch. Możliwość dialogu wynika z postawy tych teologów, którzy bynajmniej nie przekreślają katolickiego sposobu rozumienia wiary, lecz pragną głębiej wnikać w sens prawd wyznawanych przez Kościół.

Holenderski oryginał książki ukazał się podczas trwania soboru, natomiast wydanie niemieckie zostało wzbogacone refleksjami, jakich autorowi dostarczył przebieg i wyniki soboru. Refleksje te są natury ogólnej i dotyczą głównie prognoz na temat przyszłego układu stosunków między uchwałami soboru a nową teologią. Rzeczywiste problemy pojawiają się z chwilą, gdy przystępuje się do konkretnego realizowania postulatów soborowych. Nowa teologia, której kierunki autor przedstawił, niewątpliwie uzyskała w uchwałach soborowych nowe podniety. Tematyka poruszana przed soborem stanowi także dziś przedmiot zainteresowania teologów katolickich. Czytelnik docenia umiar i dążenie do obiektywizmu, jakie wykazuje Berkouwer analizując przemiany w teologii katolickiej, jednakże musi od-